

**CABARAN PENGUATKUASAAN UNDANG-
UNDANG BAGI KESALAHAN JENAYAH
SYARIAH MENGAJAR AGAMA TANPA
TAULIAH DI ALAM SIBER: KAJIAN DI
BAHAGIAN PENGUATKUASAAN UNDANG-
UNDANG JABATAN AGAMA ISLAM
WILAYAH PERSEKUTUAN**

*Challenges in Enforcement of Shariah Criminal Offence
Relating to Offence of Teaching Islam without Credentials
in Cyberspace: A Study in Law Enforcement Division
Department of Federal Territory Islamic Affairs*

Nurulain Ibrahim

*Department of Shariah and Law,
Academy of Islamic Studies,
Universiti Malaya, 50603 Kuala Lumpur.
nurulainibrahim51@gmail.com*

Siti Aisyah Samudin

*Senior Lecturer, Department of Shariah and Law,
Academy of Islamic Studies,
Universiti Malaya, 50603 Kuala Lumpur.
sitiaisyah.samudin@um.edu.my*

ABSTRACT

This article focused on the challenges in enforcing the shariah criminal offences related to offence in teaching Islam without credentials in cyberspace. This research also focused on the challenges faced by the Islamic Enforcement Officer at Law Enforcement Division, Department of Federal Territory Islamic Affairs. This research will explain regarding the relevance of the offence of teaching Islam without credentials committed in cyberspace alleged pursuant to provision of Section 11 of Syariah

Criminal Offences Act Federal Territory 1997. In identifying the challenges enforcing these offences, researcher will explain regarding the background of the relevant authority in enforcing these offences. After the relevant authority is identified, the challenges in enforcement the offence will be elaborated. Data were obtained from research of several books and interview, and the data were analyzed using inductive and deductive methods. The results found that Section 11 of the Syariah Criminal Offences (Federal Territories) Act 1997 is less comprehensive to prosecute the offence of teaching Islam without credentials committed in cyberspace. In fact, various challenges do exist in enforcing these offences. Therefore, there is a need for the existing law to be improvised to cater all types of challenges, in order to enable these offences to be fully enforced either physically or in cyberspace.

PENDAHULUAN

Kemajuan teknologi kini menjadikan jenayah syariah boleh berlaku dalam pelbagai bentuk terutamanya di alam siber. Menyedari akan hal ini, satu langkah proaktif perlu diambil bagi memastikan perundangan jenayah syariah adalah relevan untuk dikuatkuasakan seiring dengan perkembangan semasa. Bagi menguatkuasakan kesalahan yang berlaku di alam siber, meskipun Akta Kesalahan Jenayah Syariah Wilayah-Wilayah Persekutuan (AKJSWP) 1997 telah memperuntukkan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah melalui seksyen 11, namun perkara ini dilihat masih belum dapat menyelesaikan kes-kes mengajar agama tanpa tauliah yang berlaku secara meluas khususnya di alam siber (Mohd Sabree Nasri & Ruzman Md Noor, 2020: 84-95). Mengajar agama tanpa tauliah di alam siber digambarkan dengan senario para penceramah bebas yang menyampaikan ceramah melalui program di televisyen, radio dan di mana-mana platform alam siber yang lain. Kepesatan teknologi juga menjadikan sesiapa sahaja boleh berkongsi mengenai ilmu agama di Facebook, Instagram dan di mana-mana platform media sosial yang lain tanpa sekatan dan pemantauan. Kebebasan dalam cara penyampaian dan ketiadaan pengawalseliaan pihak berkuasa terhadap para penceramah bebas di alam siber ini boleh menimbulkan isu dan permasalahan kepada masyarakat khususnya.

Mantan Mufti Selangor, Datuk Mohd Tamyas Abd Wahid melalui satu kenyataannya, menyatakan pertauliah khas yang dikeluarkan oleh Jabatan Agama Islam di setiap negeri masih relevan dalam mengekang lambakan

penceramah bebas dalam menyampaikan ceramah agama. Perkara ini termasuk ceramah agama yang dilakukan di media sosial.¹ Sementara itu, Pengerusi Pembangunan Pondok Malaysia, Datuk Dr Mashitah Ibrahim mengakui ‘lambakan’ penceramah bebas yang menyampaikan ceramah agama di laman sosial memerlukan kepada pemantauan. Dalam pada itu, kerajaan menerusi Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM) dilihat wajar menubuhkan sebuah badan khas bagi memantau dan mengawal keadaan ini. Bertitik tolak daripada isu ini menjadi justifikasi pengkaji untuk mengkaji tajuk ini dengan lebih mendalam.

Meskipun Penguatkuasa Agama digelar sebagai polis-polis moral kerana menguatkuasakan kesalahan-kesalahan yang terkandung dalam Akta Kesalahan Jenayah Syariah yang dianggap menyekat kebebasan individu untuk bersuara namun, penguatkuasaan di alam siber ini juga perlu diberi perhatian bagi memastikan ajaran agama Islam terus terpelihara. Perkara ini juga penting bagi memastikan umat Islam di Malaysia terus mengamalkan ajaran Islam yang berteraskan ajaran yang sebenar dan berlandaskan Ahli Sunnah Wal Jamaah.

Isu dan cabaran dalam menguatkuasakan kesalahan ini yang perlu diberi perhatian dan di atasi. Antara isu yang perlu di atasi contohnya, keterbatasan bidang kuasa tempatan dalam menentukan di mana perbuatan mengajar agama tanpa tauliah tersebut berlaku dan di bawah bidangkuasa Mahkamah mana kesalahan ini perlu didakwa. Seterusnya, keterbatasan kuasa pegawai penguatkuasa agama (PPA) yang hanya boleh menguatkuasakan waran di negeri tempat pelantikannya dibuat sahaja, malahan mereka tidak boleh memaksa saksi-saksi yang berada di negeri lain untuk tujuan disoal siasat (Shamrahayu A.Aziz, 2016: 9).

Manakala cabaran dari sudut pembuktian pula, jenayah syariah mengajar agama tanpa tauliah ini sukar dibuktikan kerana berkemungkinan di padam, menggunakan akaun palsu, penentuan pemilik sebenar akaun tersebut dan sebagainya. Manakala dari sudut pembuktian pula mengajar agama tanpa tauliah mempunyai cabaran dari sudut memenuhi elemen pembuktian kerana perlu disertai dengan menggunakan beberapa pendekatan lain seperti menggunakan pendapat pakar.

Dalam penguatkuasaan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber, kepakaran golongan yang mahir dalam bidang teknologi dan ICT (*information and communications technology*) sangat penting bagi membantu pihak penguatkuasa agama dalam proses penyiasatan. Malah, bahan bukti kesalahan

¹ Zalina Rejab, (12 Februari 2019), *Tauliah khas kawal ‘lambakan’ penceramah agama*, Sinar Harian. Dicapai pada 11 Mac 2021.

juga terkait dengan bukti-bukti digital yang sukar diperolehi bagi mendakwa kesalahan. Keperluan kepada pemantauan terhadap penyampaian ilmu agama oleh penceramah bebas di media sosial ini dan wujudnya cabaran dalam menguatkuasakan kesalahan ini menyebabkan kajian ini menjadi satu keperluan untuk dikaji dengan lebih mendalam agar penguatkuasaan terhadap kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber dapat dikuatkuasakan.

KONSEP KESALAHAN MENGAJAR AGAMA TANPA TAULIAH DALAM RUANG LINGKUP SIBER DAN JUSTIFIKASI MENJADIKANNYA SEBAGAI SATU KESALAHAN

Mengajar agama tanpa tauliah di alam siber boleh didefinisikan sebagai bentuk pengajaran agama yang dilakukan oleh penceramah bebas di televisyen dan di media sosial seperti Intagram, Facebook, dan Twitter dan di mana-mana platform media sosial yang lain. Kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini perlu diberi perhatian kerana peruntukan undang-undang melalui seksyen 11 Akta Kesalahan Jenayah Syariah 1997 hanya menyentuh perihal kesalahan yang dilakukan secara fizikal dan tidak menyentuh kesalahan yang dilakukan di alam maya.

Tauliah di alam siber ini penting bagi memastikan penceramah bebas ini menyampaikan, mengajar dan menyebarkan dakwah Islam yang berteraskan Al-Quran dan As-Sunnah. Meskipun sesetengah pihak menganggap pentauliahian ini seperti satu penyekatan terhadap penyebaran agama Islam, namun hakikatnya pengawalan ini adalah bertujuan memelihara agama Islam agar penyampaian dakwah Islam hanya disampaikan oleh golongan yang benar-benar ahli.

Seterusnya, justifikasi dalam menjadikan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber sebagai satu kesalahan adalah disebabkan oleh beberapa faktor, antaranya adalah kerana alam siber merupakan salah satu medium penyampaian yang paling popular, senang dicapai, bahkan mudah dan cepat tersebar maklumatnya ke seluruh Malaysia. Akses yang terbuka juga menjadikan semua golongan masyarakat tanpa mengira umur boleh mengakses tanpa sebarang sekatan dan halangan. Akses yang terbuka ini pula menjadikan penyebaran dakwah ataupun ilmu agama yang dilakukan di media sosial adalah lebih meluas, cepat dan pantas. Oleh yang demikian, faktor cepatnya tersebar penyampaian agama yang disampaikan di media sosial ini menjadikan perkara ini perlu dikawal dan dipantau oleh pihak berautoriti.

Perkara ini juga bagi memastikan kesucian agama Islam khususnya di Malaysia terus terpelihara. Justeru, penguatkuasaan dan pemantauan yang

lebih menyeluruh oleh pihak berkuasa agama perlu dicadangkan. Perkara ini bagi memastikan kedudukan agama Islam di Malaysia yang dikenali sebagai sebuah negara yang mengamalkan fahaman Ahli Sunnah Wal Jamaah dan bermazhab Syafie terus kekal dan utuh. Namun, apa yang lebih penting adalah bagi memastikan dakwah Islam yang tersebar di Malaysia ini adalah berlandaskan pendekatan yang benar, telus, serta berpaksikan syarak yang sebenar. Kawalan terhadap perkara ini juga bagi memastikan hanya golongan penceramah yang mempunyai otoriti daripada pihak berkuasa agama dan penceramah yang kompeten sahaja yang layak menyampaikan dakwah mahupun ilmu agama kepada masyarakat Islam di Malaysia, khususnya di ajaran agama yang disampaikan di alam siber.

DEFINISI MENGAJAR AGAMA TANPA TAULIAH DI ALAM SIBER MENURUT UNDANG-UNDANG

Menurut tafsiran di bawah Kaedah Pentadbiran Undang-Undang Islam Wilayah-Wilayah Persekutuan, mengajar didefinisikan sebagai memberi ceramah, tazkirah atau perkara yang berkaitan dengan agama Islam kepada orang awam.² Perkara ini termasuk pengajaran dan pendidikan yang disampaikan oleh pendakwah melalui medium media sosial yang disampaikan kepada masyarakat berkaitan hal-hal agama Islam.

Siber bermaksud perhubungan dengan komunikasi eletronik (Mohd Shah A'shaari & Abu Bakar Suleiman, 2006). Manakala jenayah siber adalah jenayah yang berkaitan komputer dan internet. Internet pula ialah rangkaian komputer antarabangsa yang membolehkan pengguna komputer berhubung antara satu sama lain dan mencapai maklumat pangkalan dari seluruh dunia (Nada Haifaa, 2014: 1). Dalam erti kata lain, mengajar agama tanpa tauliah di alam siber merupakan jenayah syariah yang dilakukan di alam maya melalui medium media sosial. Agama membawa maksud kepercayaan, ajaran, pegangan, anutan dan ikutan berkaitan dengan sesuatu amalan.³ Dalam maksud lain, agama merujuk kepada suatu kepercayaan atau iktikad seseorang dan menjadi pegangan dalam kehidupannya. Dalam kajian ini, agama yang dimaksudkan adalah Islam.

² Kaedah 2. Kaedah-Kaedah Pentadbiran Undang-Undang Islam. Kaedah 2. (Wilayah-Wilayah Persekutuan) (Tauliah Mengajar Agama Islam 2006).

³ Kamus Dewan Bahasa dan Pustaka Edisi Keempat. Dicapai pada 29 Mac 2021. <https://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=agama>

Tauliah pula bermaksud pelantikan, menjadi wakil atau surat yang memberi kuasa kepada seseorang.⁴ Dalam konteks kajian ini tauliah merupakan satu kebenaran dan pelantikan daripada pihak berkuasa kepada individu yang ingin menyampaikan ilmu agama kepada masyarakat. Tauliah ini juga dikenakan kepada penceramah agama dari luar negara yang ingin menyampaikan dakwah di Malaysia. Pihak penganjur kepada program tersebut bertanggungjawab memohon tauliah bagi penceramah di bawah kategori bukan warganegara. Kegagalan mematuhi undang-undang ini menjadi satu kesalahan jenayah syariah yang boleh didenda tidak melebihi lima ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi tiga tahun atau kedua-duanya.

Contohnya, seorang penceramah agama yang mengajar perkara berkaitan agama di masjid tanpa tauliah daripada Majlis Agama Islam merupakan satu kesalahan di bawah seksyen 11 Akta Kesalahan Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997. Namun begitu, timbul persolan sama ada kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan di media sosial turut boleh dikategorikan sebagai kesalahan jenayah syariah serta boleh didakwa di Mahkamah.

Berdasarkan takrifan dan contoh yang telah dijelaskan, dapat difahami bahawa individu yang ingin mengajar agama perlu mendapatkan tauliah khas di negeri masing-masing sebelum menyampaikan ajarannya. Perkara ini termasuk ajaran yang ingin disampaikan di media sosial.

Hakikatnya, impak kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan di media sosial lebih memberikan kesan yang mendalam kepada masyarakat. Hal ini kerana teknologi kini yang canggih tanpa batasan menjadikan sesiapa sahaja dapat mengakses kandungan ceramah tersebut di media sosial dan penyebarannya adalah lebih meluas tanpa mengira latarbelakang dan pegangan golongan yang mengambil input terhadap penyampaian tersebut. Oleh itu, pentingnya penguatkuasaan dilakukan terhadap kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan di media sosial ini.

PERUNTUKAN UNDANG-UNDANG MENGENAI MENGAJAR AGAMA TANPA TAULIAH

Kesalahan mengajar agama tanpa tauliah menurut Akta Kesalahan Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 dikategorikan di bawah bahagian III: iaitu kesalahan yang berhubung dengan kesucian agama Islam

⁴ Ibid., Dicapai pada 29 Mac 2021. <https://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=tauliah>

dan institusinya. Kesalahan mengajar agama tanpa tauliah pula disebut melalui seksyen 11 AKJSWP 1997 sepertimana berikut:

Seksyen 11. Mengajar Agama Tanpa Tauliah

(1) Mana-mana orang yang mengajar atau mengaku mengajar apa-apa perkara yang berhubungan dengan agama Islam tanpa tauliah yang diberikan di bawah seksyen 96 Akta Pentadbiran adalah melakukan suatu kesalahan dan apabila disabitkan boleh didenda tidak melebihi lima ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi tiga tahun atau kedua-duanya

(2) Subseksyen (1) tidaklah terpakai bagi

(a) mana-mana orang atau golongan orang yang dikecualikan oleh Majlis di bawah seksyen 98 Akta Pentadbiran; atau

(b) mana-mana orang yang mengajar atau mengaku mengajar apa-apa perkara yang berhubungan dengan agama Islam di dalam kediamannya sendiri kepada anggota keluarganya sahaja.

Berdasarkan peruntukan ini terdapat beberapa elemen kesalahan yang perlu dipenuhi sebelum penguatkuasaan terhadap golongan yang mengajar agama tanpa tauliah ini dikuatkuasakan. Terdapat tiga elemen kesalahan yang perlu dipenuhi bagi memastikan pendakwaan boleh dilakukan terhadap Orang Yang Disyaki (OYDS) antaranya seperti berikut (Siti Zubaidah Ismail, 2017: 86):

- a) Kegagalan mengemukakan tauliah mengajar agama yang sah. Tauliah ini perlu dipohon kepada Majlis Agama Islam Negeri. Namun begitu, terdapat pihak- pihak yang diberikan pengecualian daripada mendapatkan tauliah. Penerangan lanjut tentang golongan ini akan dijelaskan dalam penulisan yang seterusnya.
- b) Pengajaran tersebut mestilah dilakukan di tempat awam. Jika OYDS melakukan pengajaran agama di dalam rumah kediamannya sendiri dan ditujukan kepada ahli keluarganya sahaja, maka penceramah tersebut tidak perlu mendapatkan tauliah.
- c) Pengajaran yang disampaikan kepada orang awam tersebut perlu berkaitan dengan perkara agama. Bagi memastikan pihak penguatkuasaan mempunyai bukti yang kukuh mengenai perbuatan OYDS intipati dalam majlis tersebut mestilah dibuktikan.

Oleh itu, apabila pihak pendakwaan telah memenuhi ketiga-tiga elemen ini, maka lengkaplah elemen kesalahan yang dikehendaki di bawah seksyen 11 AKJSWP 1997. Jika sabit kesalahan hukuman juga diperuntukkan dalam

seksyen ini. Seseorang boleh didenda tidak melebihi RM5000 atau tiga tahun penjara atau kedua-duanya sekali.

Berdasarkan peruntukan seksyen 11 AKJSWP 1997 ini pengkaji berpendapat bahawa kesalahan yang dilakukan di alam siber tidak cukup kukuh untuk didakwa berdasarkan seksyen ini. Hal ini kerana, seksyen ini tidak menyatakan dengan jelas bahawa kesalahan yang dilakukan di alam siber turut boleh dikenakan tindakan penguatkuasaan. Dalam pada itu, elemen kesalahan bagi mendakwa seseorang dengan kesalahan ini juga memerlukan kesalahan tersebut berlaku di tempat awam. Justeru, menjadi satu cabaran bagi menentukan lokasi kesalahan jika sekiranya kesalahan dilakukan di media sosial. Selain daripada cabaran peruntukan undang-undang, terdapat pelbagai cabaran lain bagi menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan di alam siber ini.

Oleh itu, satu langkah penambahbaikan terhadap peruntukan kesalahan ini harus dilakukan sesegera mungkin agar kesalahan yang dilakukan di alam siber ini boleh dikenakan tindakan penguatkuasaan. Meskipun denda bagi kesalahan ini tidak memperuntukkan hukuman yang berat, namun kesan penyebaran agama Islam yang dilakukan oleh golongan yang tidak mempunyai tauliah ini akan menyentuh kepentingan umum. Hal ini kerana perbuatan mengajar agama tanpa tauliah ini boleh mendatangkan kesan negatif kepada masyarakat khususnya terhadap akidah umat Islam.

KESALAHAN MENGAJAR AGAMA TANPA TAULIAH DI ALAM SIBER DI BAHAGIAN PENGUATKUASAAN UNDANG-UNDANG JABATAN AGAMA WILAYAH PERSEKUTUAN

Melalui awal penulisan bab ini, pengkaji menjelaskan kelima-lima bahagian penguatkuasaan JAWI ini berperanan dalam menguatkuasakan jenayah syariah. Setiap aduan berkaitan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber yang diterima, akan dipindahkan maklumat ke dalam Borang 5 yang diuruskan oleh cawangan rekod dan maklumat.

Walau bagaimanapun, melalui temubual pengkaji bersama En Arrahman Bin Awang, Penolong Pengarah Bahagian Penguatkuasaan JAWI Cawangan Putrajaya, menurut beliau, walaupun pihak penguatkuasaan menerima banyak aduan berkaitan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini namun, tiada sebarang penguatkuasaan tangkapan kes yang dikuatkuasakan sehingga ke peringkat pendakwaan di Mahkamah.

Menurut beliau lagi, kes-kes seperti mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini akan dikategorikan sebagai (NFA) yang bermaksud (*No Further Action*). Perkara ini memberi makna, aduan mengenai kesalahan mengajar agama tanpa tauliah ini diterima, namun untuk dikuatkuasakan sebagai kesalahan jenayah syariah perkara ini mempunyai cabaran tertentu yang menghalangnya. Dapat difahami bahawa, aduan yang diterima akan tetap disiasat oleh pihak penguatkuasa. Namun, kebanyakan aduan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini tidak memenuhi elemen berdasarkan peruntukan seksyen 11 AKJSWP 1997, contohnya elemen yang perlu dipenuhi ialah kesalahan mengajar agama tersebut mesti dilakukan di tempat awam, jika kesalahan ini dilakukan di alam siber penentuan lokasi kejadian sukar ditentukan.

Maka perkara-perkara ini yang menjadikan tindakan penguatkuasaan sukar dikuatkuasakan. Hal ini kerana penguatkuasaan syariah hanya boleh dikuatkuasakan dengan pembuktian bukti kukuh akan keterlibatan seseorang dalam melakukan sesuatu kesalahan (Ahmad Shariff et al., 2014: 472).

Walau bagaimanapun, pihak penguatkuasaan akan tetap menjalankan usaha pencegahan dengan berbincang dan menasihati pihak penganjur agar majlis tersebut dibatalkan dengan baik. Contohnya jika aduan diterima menyatakan penganjur akan mengadakan ceramah di medium media sosial yang akan disampaikan oleh pengajar yang diyakini tidak mempunyai tauliah mengajar dan mempunyai pemahaman yang liberal, maka bahagian penguatkuasaan akan mengambil langkah pencegahan. Bahagian penguatkuasaan akan berhubung dengan penganjur majlis dan menasihati agar membatalkan majlis tersebut.

Menurut En Arrahman bin Awang⁵ lagi, kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber mempunyai cabaran besar untuk dikuatkuasakan. Cabaran utama yang dihadapi ialah peruntukan undang-undang di dalam seksyen 11 AKJSWP 1997. Menurut beliau, peruntukan sedia ada tidak mampu untuk menguatkuasakan jenayah syariah mengajar agama tanpa tauliah di alam siber kerana peruntukan sedia ada tidak menyatakan kesalahan yang dilakukan di alam siber turut boleh dikenakan tindakan.

Menurut beliau lagi, bagi menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini di masa hadapan, pihak penguatkuasa agama perlu bekerjasama dengan Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia Malaysia (SKMM). Hal ini kerana suruhanjaya ini berfungsi untuk mengawal selia industri

⁵ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

telekomunikasi dan multimedia. Undang-undang telah memperuntukkan kuasa kepada suruhanjaya ini melalui Akta Komunikasi dan Multimedia 1998.

Kekangan bidangkuasa seperti ini yang menjadikan penguatkuasa agama tidak mempunyai bidangkuasa yang cukup luas bagi menguatkuasakan kesalahan ini (Zaim Muzhafar Abu Bakar, 2019). Justeru, menurut beliau perincian terhadap peruntukan undang-undang perlu dilakukan terlebih dahulu agar undang-undang kesalahan jenayah syariah dapat dikuatkuasakan seiring dengan perkembangan teknologi.

Proses perkembangan teknologi yang berlaku di seluruh dunia memberi kesan yang besar kepada pegangan akidah dan pemikiran umat Islam (Mohd Aizam Mas'od, 2012: 102). Kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini perlu diambil perhatian agar fahaman dan ideologi yang bersifat bebas seperti sekularisme, kapitalisme, sosialisme dan lain-lain dapat dibendung daripada menjadi pegangan masyarakat.

Tuntasnya bahagian penguatkuasaan jenayah syariah merupakan pihak pelaksanan yang akan menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber. Meskipun terdapat aduan tentang kesalahan ini daripada pihak pengadu, namun begitu, disebabkan kelompongan peruntukan seksyen 11 Akta Kesalahan Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 menjadikan kesalahan ini sukar dikuatkuasakan. Realitinya, terdapat pelbagai lagi cabaran besar bagi menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini. Oleh itu, bab seterusnya akan menganalisis cabaran penguatkuasaan jenayah syariah berkaitan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber. Cabaran ini penting untuk dikenalpasti kerana cabaran inilah yang menjadi penghalang kesalahan ini untuk dikuatkuasakan.

ANALISIS CABARAN PENGUATKUASAAN KESALAHAN JENAYAH SYARIAH MENGAJAR AGAMA TANPA TAULIAH DI ALAM SIBER

Penguatkuasaan jenayah syariah di alam siber mempunyai pelbagai cabaran untuk dikuatkuasakan. Disebabkan jenayah syariah ini berlaku di alam siber, maka pembuktian juga terkait dengan bukti-bukti digital seperti telefon bimbit, komputer dan sebagainya yang berisiko dipadam (Mohd Sabree & Ruzman Md Noor, 2020: 86). Cabaran inilah yang menjadi penghalang kepada penguatkuasaan jenayah syariah di alam siber. Lantaran itu, bagi memenuhi objektif kajian yang kedua, pengkaji dalam bab ini akan menghuraikan cabaran penguatkuasaan jenayah syariah berkaitan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber dari pelbagai aspek. Cabaran ini penting untuk dikenalpasti kerana, badan yang bertanggungjawab dalam menyelesaikan kes-kes mengajar

agama tanpa tauliah khususnya di alam siber adalah di bawah tanggungjawab Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI), dan juga Jabatan Pendakwaan Syariah. Setelah cabaran-cabaran ini dikenal pasti, perkara ini akan membolehkan penguatkuasaan yang lebih menyeluruh dilakukan terhadap kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan di media sosial.

ASPEK PERUNTUKAN UNDANG-UNDANG DAN BIDANGKUASA PPA

i) *Lacuna* (Kelompangan) Terhadap Peruntukan Undang-Undang Seksyen 11 AKJSWP 1997

Sebelum sesuatu kesalahan jenayah syariah dikuatkuasakan, seksyen yang ingin didakwa perlu dikenalpasti terlebih dahulu. Dalam kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber, peruntukan seksyen 11 Akta Kesalahan Jenayah Syariah Wilayah Persekutuan (AKJSWP) 1997 sesuai bagi mendakwa kesalahan ini. Namun begitu, kelompangan seksyen 11 AKJSWP 1997 ini menjadikan kesalahan mengajar agama di alam siber sukar dikuatkuasakan. Hal ini kerana, peruntukan seksyen ini hanya memperuntukkan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan secara fizikal dan tidak memperuntukkan jika sekiranya kesalahan ini dilakukan di media sosial.⁶

Terdapat 3 elemen yang perlu dipenuhi bagi mendakwa seseorang melakukan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah berdasarkan seksyen 11 AKJSWP 1997. Pertama ialah kegagalan mengemukakan tauliah khas. Elemen kedua, pengajaran dilakukan di tempat awam. Elemen terakhir, pengajaran yang disampaikan mestilah berkaitan dengan perkara agama. Menerusi ketiga-tiga elemen ini seksyen 11 AKJSWP 1997 tidak cukup kukuh untuk mendakwa kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan di media sosial.

Lacuna terhadap seksyen 11 AKJSWP 1997 merupakan cabaran utama dalam menguatkuasakan kesalahan ini. Dalam masa yang sama, peruntukan undang-undang yang tidak jelas juga menjadikan pihak Pegawai Penguatkuasa Agama (PPA) sering menghadapi kesukaran ketika menjalankan operasi (Siti Zubaidah Ismail, 2014: 8). Justeru, pindaan terhadap peruntukan ini wajar dilakukan sejajar dengan perkembangan teknologi. Badan perundangan yang

⁶ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

bertanggungjawab perlu meminda peruntukan ini agar perbuatan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan di media sosial turut dikenakan tindakan oleh undang-undang. Perkara ini dilaksanakan bukan bertujuan menghalang perjalanan dakwah, tetapi bagi memastikan perjalanan dakwah negara sentiasa berteraskan syariat Islam yang sebenar.

ii) Keterbatasan Bidang Kuasa Pegawai Penguatkuasa Agama

Dalam pada itu, cabaran juga wujud dari sudut keterbatasan bidang kuasa PPA dalam menguatkuasakan kesalahan yang berlaku di alam siber, PPA tidak mempunyai kuasa atas kesalahan yang berlaku di alam siber ini, kesalahan yang dilakukan di media sosial adalah di bawah tanggungjawab Suruhanjaya Komunikasi Dan Multimedia. Suruhanjaya ini telah diberikan kuasa melalui Akta Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia 1988.

Akta ini merupakan akta yang digubal untuk menyelia dan mengawal aktiviti komunikasi dan multimedia di Malaysia. Menurut temubual bersama Encik Arrahman Awang, bagi menguatkuasakan kesalahan ini, satu kerjasama perlu dibentuk antara bahagian penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah bersama dengan Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia bagi menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di media sosial.⁷

iii) Kekurangan Latihan dan Pengetahuan Tentang Prosedur Penguatkuasaan dalam kalangan PPA

Setiap pendakwaan adalah bergantung kepada lengkapnya sesebuah fail kes yang disediakan oleh PPA. Setelah lengkap dengan pelbagai bukti dan maklumat, fail kemudiannya akan diserahkan kepada pendakwa syarie untuk didakwa di Mahkamah. Kekurangan latihan dan pengetahuan tentang prosedur penguatkuasaan menjadikan kredibiliti PPA sebagai badan penguatkuasa jenayah syariah dipertikaikan dan menjadi isu dan bualan masyarakat (Siti Zubaidah Ismail, 2008: 540).

Bagi mengelakkan perkara ini berlaku, satu garis panduan telah dikeluarkan oleh Jabatan Kemajuan Islam Malaysia (JAKIM). Sebagai sebuah institusi yang mengawal pergerakan Islam di Malaysia, JAKIM telah menggubal

⁷ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

sebuah garis panduan bagi penguatkuasaan jenayah syariah. Garis panduan ini disebut khusus sebagai Arahan Tetap Pengarah Jabatan Agama Islam Negeri 2007 yang digunapakai di seluruh Malaysia (Muhammad Muhaimin Subki, 2020: IXXXV). Hal ini menjadikan seluruh negeri di Malaysia menjadikan arahan ini sebagai satu garis panduan. Perkara ini penting agar keseragaman dan kelancaran penguatkuasaan di setiap negeri dalam menguatkuasakan kesalahan jenayah syariah

Namun begitu, rujukan terhadap Arahan Tetap Pengarah ini tidak memadai kerana terlalu umum, bahagian penguatkuasaan jenayah syariah perlu menyediakan sebuah *Standard Operating Procedure* (SOP) yang jelas dan mudah difahami oleh semua PPA dalam menguatkuasakan kesalahan jenayah syariah. Perkara ini perlu dilakukan bagi mengambilkira latarbelakang pendidikan PPA yang terdiri daripada pelbagai bidang Pengajian Islam. Garis panduan ini juga akan menjadi rujukan kepada pegawai PPA yang baru mahupun pegawai PPA yang baru ditukarkan ke bahagian penguatkuasaan syariah. Melalui pelaksanaan garis panduan yang lebih mudah akan melancarkan tindakan penguatkuasaan PPA dalam menjalankan tugas mereka.

ASPEK PENTADBIRAN DAN ORGANISASI

i) Latarbelakang Pendidikan Pegawai Penguatkuasa Agama

Para pegawai yang berkhidmat sebagai PPA mempunyai latarbelakang yang pelbagai. Lantikan mereka yang dilantik adalah berdasarkan skim Pegawai Hal Ehwal Islam yang lazimnya terdiri daripada mereka yang berkelulusan pengajian Islam yang luas. Contohnya mereka boleh terdiri daripada lulusan Usuluddin, Dakwah, Pengajian Al-Quran dan As-Sunnah dan tidak semestinya berlatarbelakangkan perundangan Syariah (Zurul Zakaria & Zaini Nasohah, 2019: 19).

Dalam menguatkuasakan penguatkuasaan jenayah syariah, setiap pegawai perlu memahami peruntukan akta yang mengandungi pelbagai tatacara mengenai penguatkuasaan yang dibuat. Tanpa pemahaman mengenai prosedur dan peruntukan undang-undang ini menjadikan PPA sukar menjalankan penguatkuasaan berdasarkan kehendak dan peruntukan undang-undang.

Golongan PPA yang lahir bukan dalam kalangan mereka yang berlatarbelakangkan undang-undang kurang diberikan latihan dalam menjalankan penguatkuasaan. Golongan ini juga dilihat, hanya menimba pengalaman melalui penglibatan dalam lapangan bersama dengan PPA yang

lebih berpengalaman sewaktu menjalankan operasi penguatkuasaan. Justeru itu, kekurangan latihan dan pengetahuan menjadikan penguatkuasaan jenayah syariah sering menjadi pertikaian kerana dilakukan oleh individu yang tidak berpengalaman dalam menjalankan penguatkuasaan.

ii) Keperluan Kepada Para Pegawai Yang Mempunyai Latarbelakang Teknologi ICT

Masyarakat kini berada di dalam era yang maju tanpa dihadkan dengan sempadan tempat dan masa. Perkara ini berlaku hasil daripada penggunaan jaringan komputer seluruh dunia melalui rangkaian teknologi Internet. Perkara ini juga menyebabkan jenayah syariah boleh berlaku di alam siber. Jenayah yang dilakukan di alam siber mempunyai impak yang lebih besar kepada nilai dan kehidupan masyarakat (Nazura Manap & Anita Rahim, 2002: 9). Kesan buruk penyebaran ajaran agama tanpa tauliah memberi kesan yang mendalam kepada masyarakat khususnya. Jenayah syariah sebegini perlu dibanteras semampu mungkin. Selain daripada mengemaskini peruntukan seksyen 11 AKJSWP 1997, PPA yang mahir dalam penggunaan ICT terutama dalam bidang jenayah syariah di alam siber perlu diwujudkan.

Kesalahan jenayah syariah di alam siber memerlukan kepada pengumpulan bukti daripada sudut teknologi. Latarbelakang PPA yang berpendidikan Pengajian Islam pula menjadikan mereka kurang berkemahiran dalam mengumpulkan bukti-bukti elektronik. Justeru, bahagian penguatkuasaan perlu mempertimbangkan keperluan untuk mengadakan suatu jawatan khas yang dianggotai oleh mereka yang berkemahiran dalam bidang ICT⁸, khusus untuk melaksanakan penguatkuasaan jenayah syariah yang berlaku di alam siber. Perkara ini perlu dilakukan bagi memastikan kelancaran pihak PPA dalam mengumpul bukti dan melengkapkan fail siasatan bagi tujuan pendakwaan di peringkat seterusnya.

ASPEK PENGUATKUASAAN

Dari segi penguatkuasaan PPA mempunyai cabaran untuk mendapatkan maklumat yang jelas daripada pihak pengadu. Aduan yang diberikan oleh pengadu tidak dinyatakan dengan lengkap. Jika pengadu tidak memberikan

⁸ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

maklumat yang lengkap dan jelas, maka perkara ini akan menyukarkan pihak penguatkuasaan bagi mengambil tindakan selanjutnya.⁹ Maklumat yang lengkap ini juga penting bagi memastikan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini memenuhi elemen pembuktian. Impaknya, jika maklumat yang diberikan oleh pengadu ini tidak lengkap, maka akan membawa kepada masalah pembuktian di peringkat seterusnya iaitu di peringkat pendakwaan di Mahkamah.

Seterusnya, dalam menguatkuasakan kesalahan jenayah syariah di alam siber ini PPA perlu berhadapan dengan penyebaran maklumat yang canggih, tersebar luas, dan juga maklumat palsu. Perkara ini memberikan cabaran besar kepada penguatkuasaan jenayah syariah di alam siber kerana PPA perlu menapis maklumat yang diberikan oleh pengadu. Bagi memanggil saksi-saksi untuk memberi keterangan pula, PPA hanya mempunyai kuasa untuk memanggil saksi-saksi yang tinggal di negeri itu sahaja bagi tujuan disoal siasat.

PPA tidak mempunyai kuasa untuk memaksa saksi yang tinggal di luar negeri untuk menghadiri diri bagi tujuan disoal siasat. Dalam pada itu, Orang Yang Disyaki (OYDS) hanya boleh ditahan bagi tempoh 24 jam sahaja (Siti Zubaidah Ismail, 2008: 539), menjadikan perkara ini merupakan satu keterbatasan kepada PPA dalam menjalankan penyiasatan. Apabila soal siasat tidak dapat disempurnakan dalam tempoh 24 jam, maka OYDS mesti dibebaskan serta merta. Dalam perkara ini, tiada peruntukan undang-undang yang secara langsung yang wujud dalam Akta bagi membolehkan permohonan reman ke atas OYDS dilanjutkan tempohnya (Azam Shariff et al., 2012). Keterbatasan bidangkuasa PPA inilah yang menjadikan penguatkuasaan di alam siber semakin mencabar.

Selain itu, masyarakat beranggapan mereka bebas menerima ajaran agama tanpa disekat oleh pihak berkuasa agama. Bagi masyarakat, pengamalan agama merupakan hak individu yang tidak perlu dikawal oleh mana-mana pihak. Penguatkuasaan di media sosial pula dianggap mengganggu kebebasan individu menggunakan media sosial. Namun penguatkuasaan ini penting bagi memelihara akidah umat Islam di Malaysia agar terus berpaksikan Al-Quran dan As-Sunnah. Bagi umat Islam, fleksibiliti yang diberikan dalam beragama masih mempunyai had dan batasan yang perlu didasari dengan pegangan

⁹ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

yang benar (Siti Zubaidah Ismail, 2009: 4). Pengawasan ini juga penting bagi menghalang ajaran sesat yang semakin berleluasa dalam kalangan masyarakat.

ASPEK PENGUMPULAN BAHAN BUKTI

Bagi tujuan mendakwa OYDS terhadap kesalahan jenayah syariah yang dilakukan, bukti yang kukuh perlu dikumpul di peringkat siasatan. Hal ini kerana, seseorang tertuduh tetap dianggap tidak bersalah sehinggalah dibuktikan sebaliknya dalam proses pendakwaan jenayah syariah. Menurut prinsip ini juga, Pendakwa Syarie dan OYDS berhak untuk menyangkal dan menimbulkan keraguan terhadap kes pendakwaan (Azam Shariff et al., 2015: 12). Justeru, pengumpulan bahan bukti merupakan prosedur penting dalam tindakan penguatkuasaan.

Pengumpulan bahan bukti bagi kesalahan mengajar agama tanpa tauliah ini melibatkan bukti-bukti elektronik yang berkemungkinan dipadam (Mohamad Khalil & Ahmad Che Yaacob, 2019: 61). Kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber melibatkan barang-barang sitaan seperti telefon bimbit, komputer riba, *pendrive hard disk* dan pelbagai alat elektronik lain. Perkara ini menimbulkan kesukaran kepada pihak penguatkuasa agama dalam mengumpulkan bahan bukti bagi melengkapkan fail siasatan.

Dalam pada itu, kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini terdedah menggunakan akaun palsu. Perkara ini juga menyebabkan kesukaran bagi menentukan pemilik sebenar akaun tersebut. Oleh itu, kerjasama bersama pihak SKMM perlu dijalinan agar dapat mengenal pasti individu yang bertanggungjawab terhadap hantaran yang dibuat. Sebuah sistem khas juga perlu dibangunkan agar hantaran yang dipadam di medium media sosial dapat didapati kembali bagi tujuan pengumpulan bukti, hal ini penting agar pihak PPA dapat melengkapkan fail siasatan bagi tujuan pendakwaan.

Antara cabaran lain, dalam proses pengumpulan bahan bukti ialah isi kandungan ceramah disertakan dengan kaitan politik dan pelbagai perkara lain, maka perkara ini tidak dianggap sebagai mengajar agama tanpa tauliah. Hal ini kerana, elemen kesalahan mengajar agama tanpa tauliah ialah kesalahan tersebut mestilah berkaitan dengan pengajaran yang berhubung dengan agama Islam. Oleh itu, kesalahan mengajar agama tanpa tauliah ini tidak dapat didakwa, jika sekiranya isi kandungan ceramah tersebut dimasukkan pelbagai elemen lain selain daripada perkara yang berkaitan dengan agama.

Cabaran seterusnya ialah, data-data yang ada pada barang sitaan ini seterusnya perlu dibawa ke Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia bagi

tujuan mendapatkan pengesahan data-data yang dikeluarkan.¹⁰ Perkara ini adalah bertujuan untuk dianalisis oleh pakar forensik digital bagi mendapatkan laporan yang akan membantu dalam penyiasatan. Barang yang diterima akan dianalisa menggunakan teknik dan peralatan yang mematuhi piawaian antarabangsa. Keterangan yang diperoleh hasil daripada analisis forensik digital ini pula akan diterjemahkan ke dalam bentuk laporan bertulis bagi digunakan sebagai bukti di Mahkamah (Ismail Sulaiman, 2018: 11). Kerumitan terhadap pemprosesan bahan bukti, serta ketiadaan bidangkuasa khusus dalam mengakses data-data elektronik menjadikan kesalahan ini tidak dapat dilaksanakan oleh bahagian penguatkuasa agama secara bersendirian namun ianya perlu disokong oleh beberapa agensi lain seperti SKMM bagi tujuan pengumpulan bukti.

ASPEK PEMBUKTIAN DALAM PERTUDUHAN

Kesukaran menentukan lokasi berlakunya kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber menjadikan kesalahan ini sukar dikuatkuasakan (Siti Zubaidah Ismail, 2016: 47-74). Mahkamah Syariah pula hanya berbidangkuasa membicarakan kes kes jenayah syariah mengikut kawasan atau tempat di mana kesalahan tersebut dilakukan. Perkara ini diperuntukkan dalam seksyen 67 Akta Tatacara Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 sepertimana berikut:

Seksyen 67 Tempat Biasa Bagi Perbicaraan

Tiap-tiap kesalahan hendaklah pada lazimnya dibicarakan oleh Mahkamah yang di dalam had bidang kuasa tempatnya kesalahan itu telah dilakukan.

Seksyen 67 ini memperuntukkan sesebuah Mahkamah Syariah hanya berbidangkuasa mendengar kes jenayah syariah yang berlaku di dalam had bidang kuasa tempatannya. Maka, dalam konteks kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini boleh dilakukan di mana-mana tempat tanpa memerlukan tempat yang spesifik. Kesukaran menentukan tempat kejadian jenayah syariah menjadi cabaran besar dalam menguatkuasakan kesalahan ini. Namun begitu, perkara ini dapat diatasi dengan menggunakan seksyen 70 Akta Tatacara Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 iaitu (Mohd Sabree Nasri & Ruzman Md Noor, 2020: 88):

¹⁰ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

Seksyen 70 Jika Tempat Kejadian Kesalahan Tidak Dapat Ditetapkan. Jika-

(a) tak dapat ditetapkan di dalam yang manakah daripada beberapa kawasan tempatan sesuatu itu telah dilakukan

(b) sesuatu kesalahan dilakukan sebahagiannya di dalam satu had bidang kuasa tempatan dan sebahagiannya di dalam had bidang kuasa tempatan yang lain

(c) sesuatu kesalahan ialah kesalahan berterusan dan terus dilakukan di dalam lebih daripada satu had bidang kuasa tempatan; atau

(d) ia terdiri daripada beberapa perbuatan yang dilakukan di dalam had bidang kuasa tempatan yang berlainan

Menurut peruntukan seksyen 70 Akta Tatacara Jenayah Syariah 1997 ini, membolehkan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang berlaku di alam siber ini dikuatkuasakan. Walaupun sukar menentukan tempat berlakunya jenayah syariah yang berlaku di alam siber namun, seksyen 70 ini membantu agar kesalahan yang sukar ditentukan lokasi kajian ini didakwa di bawah seksyen ini. Alternatifnya, pihak JAWI perlu menubuhkan satu unit teknologi maklumat yang bertujuan mengendalikan kes-kes yang berlaku di media sosial, hal ini bagi membolehkan bahagian penguatkuasaan JAWI menguatkuasakan kesalahan jenayah syariah tanpa bergantung kepada pihak lain.

KERJASAMA PIHAK PENGANJUR

Dalam menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber, pihak PPA akan berhubung dengan pihak penganjur yang bertanggungjawab menganjurkan majlis tersebut bagi mengadakan proses rundingan. Cabaran yang timbul ialah, pihak penganjur kurang arif bahawa individu yang ingin mengajar agama memerlukan kepada pentauliah khas yang dikeluarkan oleh Majlis Agama Islam negeri masing-masing. Adalah menjadi tanggungjawab penganjur memastikan penceramah tersebut mempunyai tauliah mengajar agama sebelum menyampaikan ceramah kepada masyarakat.¹¹

¹¹ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

Kesedaran penganjur tentang keperluan mendapatkan tauliah ini tidak begitu meluas. Oleh itu, Pejabat Mufti Wilayah Persekutuan selaku badan yang bertanggungjawab mengeluarkan lesen mengajar ini perlu menyebarluaskan kepentingan dan tanggungjawab para penganjur sebelum mengadakan sesuatu program bersama penceramah agama. Perkara ini bagi memastikan agar penceramah yang dijemput mempunyai tauliah mengajar agama yang sah.

Tambahan pula, tauliah agama yang dikeluarkan oleh Jabatan Mufti khususnya di Wilayah Persekutuan adalah mudah untuk diperolehi oleh para pendakwah. Para pemohon hanya perlu melengkapkan borang permohonan dan disertakan dengan dokumen sokongan serta surat sokongan penganjur. Jika kesemua kriteria ini dipenuhi, maka Jabatan Mufti akan meluluskan permohonan tauliah mengajar agama ini. Pihak Jabatan Mufti juga akan mempermudah urusan permohonan tauliah ini jika permohonan ini dilakukan dengan lengkap. Hal ini bertujuan memastikan lebih ramai lagi para pendakwah agama mempunyai kesedaran untuk mendapatkan pentauliah mengajar agama.

ASPEK KESEDIAAN BAHAGIAN PENGUATKUASAAN MENGUATKUASAKAN KESALAHAN MENGAJAR AGAMA TANPA TAULIAH DI ALAM SIBER

Aspek kesediaan bahagian penguatkuasaan melaksanakan jenayah syariah di alam siber ini juga perlu diambil perhatian. Hal ini kerana jenayah syariah di alam siber ini merupakan bentuk jenayah syariah di alaf baru. Penguatkuasaannya memerlukan kepada latihan dan pelbagai pendedahan baru dalam menguatkuasakan jenayah syariah di alam siber. Bahagian Penguatkuasaan Agama perlu menyediakan pelbagai latihan dan kursus kepada PPA agar mereka bersedia menguatkuasakan kesalahan ini.¹² Hal ini penting agar pelaksanaannya tidak menjadi bualan dan kritikan masyarakat.

Masyarakat sering mempertikaikan isu keperluan mendapatkan lesen mengajar agama, masyarakat menganggap kelayakan akademik sudah memadai bagi melayakkan seseorang itu menyampaikan ajaran agama kepada masyarakat. Selain itu, masyarakat juga menganggap bahawa menyampaikan agama merupakan perkara mulia yang tidak memerlukan kepada pengawasan dan penguatkuasaan oleh pihak berkuasa agama (Jasri Jamal & Faiz Rahim,

¹² Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

2012: 5). Selain itu, penguatkuasaan jenayah syariah yang sering dikaitkan dengan pencerobohan hak individu oleh golongan yang memperjuangkan kebebasan yang sepatutnya tidak dicampuri oleh pihak berkuasa agama. Namun, peranan bahagian penguatkuasaan dalam mengawal lambakan penceramah agama yang mengajar agama tanpa tauliah di alam siber adalah penting bagi menjamin dakwah Islam yang tersebar luas di Malaysia adalah beretraskan pandangan Ahli Sunnah Wal Jamaah.

Penguatkuasaan ini akan mengembalikan manusia ke pangkal jalan dan mampu melahirkan generasi yang berpegang teguh kepada ajaran Ahli Sunnah Wal Jamaah pada masa hadapan. Hakikatnya, PPA hanya menjalankan tugas dan tanggungjawab yang diperuntukkan oleh undang-undang. PPA dalam hal ini merupakan badan pelaksana yang bertanggungjawab memastikan individu yang mengajar agama di khalayak awam mempunyai tauliah yang sah. Bidangkuasa yang diperuntukkan kepada PPA ini tidak seharusnya dikritik mahupun dipersoalkan, malahan sokongan yang baik perlu diberikan kepada mereka dalam memastikan ajaran agama Islam terus terpelihara.

Perumpamaannya, keperluan untuk memperoleh tauliah mengajar agama ini adalah seperti memperoleh lesen kenderaan, meskipun mahir memandu tetapi tidak mempunyai lesen, maka pemandu tersebut tetap akan mencetuskan masalah sekiranya tidak mematuhi undang-undang. Risiko besar kemalangan tetap akan berlaku, jika seseorang itu tidak mendapatkan lesen memandu. Oleh itu, tauliah agama adalah penting bagi individu yang ingin mengajar agama agar ajaran yang disampaikan adalah sejajar dengan syariat Islam.

ASPEK KADAR HUKUMAN

Kadar hukuman bagi kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang diperuntukkan dalam seksyen 11 AKJSWP 1997 apabila disabitkan tidak melebihi lima ribu ringgit atau dipenjarakan selama tempoh tidak melebihi tiga tahun atau kedua-duanya. Hukuman penjara pula apabila dikenakan kepada pesalah syariah, akan melibatkan masa depan suspek. Hal ini kerana keadaan di dalam penjara yang bercampur dengan pesalah sivil yang lain dikhuatiri akan meninggalkan kesan buruk kepada penjenayah syariah (Jasri Jamal, 2012: XIIV). Peruntukan hukuman yang ringan ini memberi kesan kepada imej Mahkamah Syariah dalam menjatuhkan hukuman, hal ini kerana, masyarakat Islam berani untuk melakukan pelbagai kesalahan yang termaktub dalam kesalahan jenayah syariah termasuk mengajar agama tanpa tauliah. Justeru itu, kadar denda yang lebih berat harus dikenakan agar hukuman bagi kesalahan ini diambil pengajaran dan tauladan kepada mereka yang melakukannya.

Hal ini kerana, implikasi pengajaran agama yang dilakukan di media sosial lebih mendatangkan kesan yang besar dan mendalam kepada masyarakat, capaian yang lebih meluas dan mudah di alam siber menjadikan sesiapa sahaja daripada golongan masyarakat dapat mengakses ceramah agama tersebut. Perkara ini dibimbangi menjadikan masyarakat lebih mudah terpengaruh terhadap ajaran yang dibawa.

CABARAN-CABARAN LAIN

Selain daripada cabaran dari aspek penguatkuasaan, kesalahan mengajar agama tanpa tauliah ini juga mempunyai cabarannya yang tersendiri, antaranya ialah populariti pendakwah di media sosial. Jutaan pengikut di laman sosial serta pengaruh yang besar terhadap para pendakwah ini menjadikan pentauliahian mengajar agama bagi diri mereka tidak lagi dipandang oleh masyarakat. Masyarakat menganggap agamawan yang mempunyai populariti yang meluas ini merupakan golongan agamawan yang dipercayai dan dan mendapat tempat di dalam hati masyarakat.

Kesannya, pengaruh media sosial menjadikan golongan agamawan yang popular ini seolah-olah tidak memerlukan tauliah mengajar agama dalam menyampaikan dakwahnya. Kesedaran masyarakat terhadap peri penting pentauliahian ini harus dipupuk agar masyarakat sedar akan keperluan mendapatkan tauliah mengajar agama. Hal ini kerana, impak pengajaran agama yang dilakukan di media sosial adalah lebih besar dan meninggalkan kesan yang lebih mendalam kepada masyarakat. Akses yang lebih meluas tanpa sebarang sekatan kepada pelbagai peringkat umur menjadikan pengajaran agama di media sosial ini memerlukan kepada pemantauan pihak berkuasa agama.

Cabaran penguatkuasaan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber yang telah dikenalpasti ini harus diatasi. Cabaran utama yang menjadi penghalang penguatkuasaan jenayah syariah iaitu *lacuna* terhadap peruntukan seksyen 11 AKJSWP 1997 perlu dipinda terlebih dahulu. Setelah seksyen ini dipinda bagi tujuan penguatkuasaan jenayah syariah di alam siber dikuatkuasakan, kemudian barulah cabaran lain dapat diatasi. Dalam pada itu, bahagian penguatkuasaan jenayah syariah perlu bersedia menguatkuasakan kesalahan yang berlaku di media sosial, hal ini kerana penguatkuasaan di alam siber ini merupakan perkara baru dalam bidang penguatkuasaan jenayah syariah. Dalam menguatkuasakan kesalahan ini, Bahagian Penguatkuasaan dan Pendakwaan saling memerlukan antara satu sama lain. Kerjasama yang erat

di antara kedua-dua bahagian ini mampu melancarkan proses penguatkuasaan terutamanya bagi kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber.

CADANGAN PINDAAN SEKSYEN 11 AKTA KESALAHAN JENAYAH SYARIAH WILAYAH-WILAYAH PERSEKUTUAN 1997

Bagi menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di media sosial, peruntukan seksyen 11 AKJSWP 1997 perlu dipinda dan ditambahbaik terlebih dahulu. Hal ini kerana, elemen kesalahan bagi kesalahan ini hanya merujuk kepada kesalahan mengajar agama yang dilakukan secara fizikal.¹³ Terdapat 3 elemen yang perlu dipenuhi bagi mendakwa seseorang dengan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah. Pertama kegagalan mengemukakan tauliah mengajar agama, kedua pengajaran yang dilakukan di tempat awam dan pengajaran berkaitan dengan agama Islam.

Berdasarkan elemen ini, ketiga-tiga elemen tersebut tidak cukup kukuh untuk mendakwa kesalahan mengajar agama yang dilakukan di media sosial. Hal ini kerana tiada elemen yang boleh dikaitkan dengan pengajaran yang dilakukan di media sosial. Justeru itu, timbul keperluan agar seksyen ini dinilai semula dan ditambahbaik. Perkembangan teknologi yang pesat menjadikan undang-undang perlu seiring dengan perubahan teknologi semasa termasuklah undang-undang yang berkaitan dengan jenayah syariah. Perkara ini bagi menjamin undang-undang syariah relevan untuk dikuatkuasakan seiring dengan perubahan semasa.

Penambahbaikan terhadap seksyen 11 AKJSWP 1997 ini penting bagi tujuan pendakwaan terhadap kesalahan mengajar agama tanpa tauliah ini dikuatkuasakan. Peruntukan undang-undang yang tidak kukuh mudah menyebabkan kesalahan ini dicabar di peringkat Mahkamah Sivil atas dasar kebebasan bersuara. Justeru, perkara utama yang perlu dilakukan bagi menguatkuasakan kesalahan ini adalah dengan mengukuhkan perundangan yang sedia ada.

Cabaran juga timbul dalam menentukan lokasi berlakunya kesalahan dalam menguatkuasakan kesalahan jenayah syariah di alam siber (Siti Zubaidah Ismail, 2016: 47-74). Disebabkan kesalahan jenayah syariah dibawah bidangkuasa negeri-negeri maka menjadi persoalan Mahkamah negeri mana yang selayaknya membicarakan kesalahan yang berlaku di alam

¹³ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

siber ini. Justeru, bagi menyelesaikan isu penentuan lokasi tempat berlakunya kesalahan, pemakaian seksyen 70 (Jika Tempat Kesalahan Tak Dapat Ditentukan) Akta Tatacara Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan 1997)¹⁴ wajar digunakan. Melalui peruntukan seksyen ini, jika sesuatu tempat kesalahan tidak dapat ditentukan maka kes tersebut boleh didengar oleh Mahkamah yang mempunyai bidang kuasa di dalam mana-mana had bidang kuasa tempatan. Justeru, pemakaian seksyen ini akan memudahkan usaha pihak penguatkuasaan dan pendakwaan meskipun tempat kejadian sukar ditentukan.

PENUBUHAN UNIT TEKNOLOGI MAKLUMAT DI BAHAGIAN PENGUATKUASAAN UNDANG-UNDANG JABATAN AGAMA ISLAM WILAYAH PERSEKUTUAN

Seiring dengan perkembangan teknologi semasa, pembuktian dalam kesalahan mengajar agama tanpa tauliah adalah melibatkan bukti digital. Contohnya bahan bukti melibatkan telefon bimbit, komputer riba, *hard disk*, *pendrive* dan sebagainya. Pembuktian digital ini pula memerlukan kepada pegawai yang mahir dalam bidang teknologi dan ICT.¹⁵ Latarbelakang PPA yang berlatarbelakangkan Pengajian Islam menjadikan mereka kurang mahir dalam mengendalikan bukti-bukti digital tersebut. Oleh itu, wujud keperluan untuk mewujudkan bahagian teknologi maklumat di bahagian penguatkuasaan khusus bagi mengendalikan kesalahan jenayah syariah yang berlaku di alam siber..

Penubuhan bahagian teknologi maklumat ini juga akan berperanan sebagai unit yang bertanggungjawab mengumpulkan bukti-bukti digital bagi kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber. Bahagian ini akan membantu pihak penguatkuasaan memfokuskan kesalahan-kesalahan yang berlaku di media sosial dan seterusnya memastikan bukti-bukti digital berjaya diperolehi untuk dijadikan bahan bukti di Mahkamah.

Melalui penubuhan bahagian teknologi maklumat ini juga menjadikan sistem pengurusan bahagian penguatkuasaan menjadi lebih sistematik dan teratur. Pembahagian bidang tugas yang lebih berfokus menjadikan kes-kes yang diterima oleh bahagian ini segera dikuatkuasakan. Perkara ini penting

¹⁴ Seksyen 70 Akta Tatacara Jenayah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan 1997)

¹⁵ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

bagi menjamin pentadbiran yang cemerlang dalam kalangan para pegawai di bahagian penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan.

PEMAKAIAN KETERANGAN PENDAPAT PAKAR DALAM PEMBUKTIAN

Bagi memastikan bukti-bukti digital dalam kesalahan jenayah syariah dapat diaplikasikan ialah dengan menggunakan keterangan pendapat pakar. Pembuktian melalui pendapat pakar juga merupakan salah satu cara yang diterima dalam perundangan Islam. Dalam bahasa Arab, pendapat pakar disebut sebagai *al-ra'y al-khabir* (Mohd Sabree Nasri & Ruzman Md Noor, 2020: 84-95). Pembuktian melalui pendapat pakar merupakan satu bentuk pembuktian masa kini, mudah diperolehi dan ketepatannya diyakini (Zulfakar Ramlee Saad, 2019). Mahkamah Syariah juga menerima pakai cara pembuktian melalui pendapat pakar melalui peruntukan seksyen 33 Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997 sepertimana berikut:

Seksyen 33 Pendapat Pakar Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997

(1) Apabila Mahkamah perlu membuat sesuatu pendapat atas sesuatu perkara mengenai undang-undang negara asing atau mengenai sains atau seni, atau tentang identiti atau ketulenan tulisan tangan atau cap jari atau berhubungan dengan penentuan nasab, maka pendapat atas perkara itu daripada orang yang mempunyai kemahiran khusus dalam undang-undang negara asing, sains atau seni itu, atau dalam soal tentang identiti atau ketulenan tulisan tangan atau cap jari atau berhubungan dengan penentuan nasab, ialah qarinah.

(2) Orang sedemikian itu dipanggil pakar

(3) Dua orang pakar atau lebih hendaklah dipanggil untuk memberikan keterangan jika boleh tetapi jika tidak terdapat dua orang pakar, maka keterangan seorang pakar adalah memadai. Jika dua orang pakar memberikan pendapat yang berlainan maka pakar yang ketiga hendaklah dipanggil untuk memberikan keterangan.

Seksyen 33 Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997¹⁶ ini membolehkan pemakaian pendapat pakar jika

¹⁶ Seksyen 33 Akta Keterangan Mahkamah Syariah (Wilayah-Wilayah Persekutuan) 1997

Mahkamah perlu membuat satu keputusan fakta berkaitan dengan undang-undang negara asing, sains, seni, identiti, tulisan tangan dan cap jari (Hazim Ahmad et al., 2019). Justeru, pembuktian kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber merupakan suatu perkara yang berkaitan dengan sains, maka kesalahan ini layak untuk menggunapakai kererangan pendapat pakar. Pendapat pakar dalam kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini boleh terdiri daripada mereka yang berkemahiran dari sudut sains dan teknologi. Contohnya, pakar forensik digital dan forensik komputer yang akan membantu PPA mengumpulkan bahan bukti. Impaknya melalaui pemakaian keterangan pendapat pakar, pendakwaan terhadap kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini dapat dikuatkuasakan dengan bukti-bukti dan keterangan yang kukuh.

MEWUJUDKAN KERJASAMA BERSAMA DENGAN SURUHANJAYA KOMUNIKASI DAN MULTIMEDIA

Dalam pada itu, penguatkuasaan jenayah syariah juga memerlukan kerjasama dengan pihak Suruhanjaya Komunikasi dan Multimedia bagi tujuan mendapatkan pengesahan data-data yang dikeluarkan. Perkara ini dilakukan bagi tujuan data-data tersebut dianalisis dan diterjemah ke dalam bentuk laporan bertulis untuk dibawa ke Mahkamah (Ismail Sulaiman, 2018: 11). Oleh itu, satu kerjasama yang kukuh perlu dibentuk bagi menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber. Kerjasama ini juga bertujuan agar pihak penguatkuasaan dapat menjejaki kembali ‘hantaran’ ceramah yang dipadam. Hal ini kerana pihak SKMM mempunyai kepakaran dan teknologi yang lebih terkini dalam mengesan kembali ‘hantaran’ yang dipadam oleh individu tersebut.

Perkara ini bagi memastikan kesalahan ini berjaya dan cukup kukuh untuk dilaksanakan. Sudah tiba masanya bahagian penguatkuasa agama menjalinkan kerjasama dengan pihak ketiga dalam usaha memperkasakan penguatkuasaan jenayah syariah. Melalui kerjasama strategik ini pelbagai kata sepakat mengenai perkara-perkara baru boleh diperolehi dalam menguatkuasakan kesalahan ini. Pihak SKMM juga sentiasa bersedia memberi khidmat dalam sebarang bentuk dalam usaha mengadakan kerjasama bersama badan-badan yang bertanggungjawab di Malaysia. Justeru, bahagian penguatkuasaan perlu memulakan langkah proaktif dengan mengadakan kerjasama bersama dengan pihak SKMM bagi memastikan kesalahan ini berjaya dikuatkuasakan.

MEWUJUDKAN PENGUMPULAN DATA YANG LEBIH SISTEMATIK MELALUI SISTEM E-JINAYAT

Dalam proses penguatkuasaan jenayah syariah, pihak PPA dan Pendakwa Syarie saling memerlukan antara satu sama lain bagi memastikan sesebuah pendakwaan itu mencapai matlamatnya. Sistem maklumat yang sistematik yang menghubungkan antara PPA dan Pendakwa Syarie adalah penting bagi menjamin kerjasama yang utuh. Justeru itu, cadangan kepada pembentukan sistem e-Jinayat akan melancarkan lagi kerjasama antara PPA dan Pendakwa Syarie. Melalui temubual pengkaji bersama En Arrahman Bin Awang¹⁷ sistem ini sudah dibangunkan oleh Jabatan Kemajuan Islam Malaysia yang berfungsi sebagai sistem penguatkuasaan dan pendakwaan syariah Malaysia.¹⁸

Sistem ini dihasilkan bagi meningkatkan mutu perkhidmatan penguatkuasaan undang-undang jenayah syariah di Malaysia. Sistem yang diterajui oleh JAKIM ini beroperasi secara rasmi pada 1 Januari 2011. Tujuan pembentukan sistem ini adalah bagi membantu PPA menjalankan prosedur penguatkuasaan dengan cekap tanpa memerlukan kepada kaedah manual yang memerlukan masa yang lama untuk diproses. Selain tu, sistem e-Jinayat ini berupaya untuk membantu pendakwa syarie menjalankan prosedur pendakwaan berkaitan kes-kes jenayah syariah termasuk menguruskan kertas-kertas pendakwaan dengan baik dan teratur (Nor Mazia & Hazura Mohamed, 2019). Sistem ini juga bakal memudahkan kerjasama antara PPA dan Pendakwa Syarie dalam menjalankan penguatkuasaan jenayah syariah di Malaysia.

KESIMPULAN

Kesimpulannya, cabaran dalam menguatkuasakan kesalahan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber ini perlu diatasi agar penguatkuasaan terhadap kesalahan ini dapat dikuatkuasakan. Hal ini juga bagi memastikan penguatkuasaan jenayah syariah yang lebih menyeluruh dapat dilakukan bukan sahaja kesalahan mengajar agama tanpa tauliah yang dilakukan secara fizikal, namun kesalahan yang dilakukan di alam siber juga turut boleh didakwa. Dalam menguatkuasakan kesalahan ini, undang-undang yang digubal pada tahun 1997 sudah tidak lagi relevan untuk dikuatkuasakan dan memerlukan

¹⁷ Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temubual bersama beliau pada 21 April 2021.

¹⁸ Laman Web Rasmi Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan. Sistem E-Jinayat, dicapai pada 1 Jun 2021. <https://ejinayat.islam.gov.my/v2/access.html>

kepada pindaan. Penambahbaikan terhadap SOP pendakwaan juga harus diteliti bagi memastikan kesalahan mengajar agama di alam siber ini relevan untuk dikuatkuasakan. Meskipun sesetengah pihak menganggap pengawalan terhadap mengajar agama di alam siber ini dilihat sebagai menghalang penyebaran agama Islam, namun apa yang lebih penting pengawalan terhadap perkara ini adalah bertujuan untuk memastikan dakwah yang tersebar luas di Malaysia adalah berteraskan Hukum Syarak dan selari dengan pegangan Ahli Sunnah Wal Jamaah. Pengkaji berharap agar kajian ini menjadi pencetus kepada perubahan penguatkuasaan jenayah syariah di Malaysia khususnya dalam menguatkuasakan kesalahan berkaitan mengajar agama tanpa tauliah di alam siber.

RUJUKAN

- 'Abd Qadir 'Awdah. (1986). *Al-Tāsyri' al Jinā'ī*. Edisi ke-5. Jilid 1.
- Abdul Monir Yaacob. (2009). Pelaksanaan Perundangan Islam di Malaysia: Satu Penilaian. *Jurnal Fiqh* No, 6.
- Ahmad Shariff, Mazupi Rahman, Nazura Manap, Ramalinggan Rajamanickam, Rizal Rahman & Norfajri Ismail (2014). "Investigation Procedures In Syariah Criminal Cases: Challenges Faces By Malaysian Syariah Enforcement Officers in Exercise of Their Arrest Power". *Mediterranean Journal of Social Sciences*. vol. 5, no. 3.
- Al-Ansari.(1313 H) . *Asnā Al-Mātālib*. Jilid 4. Qahirah: al-Matba'ah al-Maymaniyyah.
- Al-Suyuti. (2013). *Asybah wa al-Nazair fi Qawā'id wa Furū' Fiqh al-Shāfi'iyah*. Dār Al-Hadith.
- Azam Shariff, Jasri Jamal, Shamsuddin Suhor, Mazupi Rahman, Azira Zainudin & Anita Rahim (2012). Tangkapan dan Penahanan Suspek dalam Kes Jenayah Syariah di Malaysia: Permasalahan dan Cadangan Penyelesaian. *Shariah Law Reports Articles*. vol. 4, no. 19.
- Farahwahida Mohd Yusof. (2007). *Aliran Kepercayaan Sejarah dan Perkembangannya di Malaysia*. Skudai: Pusat Pengajian Islam dan Pembangunan Sosial, Universiti Teknologi Malaysia.
- Hazim Ahmad, Anwar Zakaria, Noraishah Nordin, Khadijah Ishak, Khairina Othaman & Syukran Baharuddin. (2019). E-Prosiding Analisis Perundangan Bagi Undang-Undang Keterangan Mahkamah Syariah Berkaitan Bukti Sainifik dan Penerimaannya di Mahkamah Syariah. Fakulti Syariah dan Undang-Undang, Universiti Sains Islam Malaysia, Nilai Negeri Sembilan.

- Ibn Farhun (1301 H). *Tabsirah Al-Hukkām*. Jilid 2. Qahirah: Matba'ah al-Syarafiyah.
- Ibn Qudamah. (1970). *al-Mughnī*. Jilid 8. Qahirah: Maktabah al-Qāhirah.
- Ismail Sulaiman. (2018). *Convergence* Kompilasi Kes-Kes Perundangan MCMC Kawal Selia Sosial. Universiti Teknologi Mara.
- Jasri Jamal (2012). Pertambahan Bidang Kuasa Jenayah Syariah: Impaknya Terhadap Institusi Kehakiman Syariah di Malaysia. *Shariah Law Reports*, vol. 20, no. 1.
- Jasri Jamal dan Faiz Abd Rahim (2012). Mengajar Agama Tanpa Tauliah: Kesalahan Jenayah Syariah di Malaysia. *Shariah Law Reports*.
- Kamus Dewan Bahasa dan Pustaka Edisi Keempat. Dicapai pada 29 Mac 2021. <https://prpm.dbp.gov.my/Cari1?keyword=agama>
- Laman Web Rasmi Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI). Latar Belakang Sejarah Penubuhan. Dicapai pada 28 April 2021. <https://www.jawi.gov.my/index.php/my/info-korporat/sejarah-penubuhan>
- Mahmood Zuhdi Abdul Majid. (2001). *Bidang Kuasa Jenayah Mahkamah Syariah di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohamad Khalil & Ahmad Che Yaacob. (2019). The Integration of Digital Forensics Science and Islamic Evidence Laws. *International Journal of Law Government and Communication*. vol. 4 (17).
- Mohammad Izuan Abd Rahman (2017). Peranan Jabatan Agama Islam dan Agensi Kerajaan di Negeri Johor dalam Memelihara Kedudukan Agama Islam Sewaktu Pemodenan Johor, 1862-1941. *Sejarah: Journal of the Department of History*, vol. 22, no. 2.
- Mohd. Shah A'shaari & Abu Bakar Suleiman (2006). *Jenayah Siber Apa Anda Perlu Tahu*. Skudai: Cetak Ratu Sdn Bhd.
- Mohd Aizam Mas'od (2012). Serangan Ideologi Barat Terhadap Pemikiran Umat Islam dan Implikasinya Kepada Iman. *Jurnal Penyelidikan Islam* vol. 25.
- Mohd Noor Idris. (1986). *Adakah Dakwah Perlukan Tauliah*. Kuala Lumpur: Pustaka Ikhwan.
- Mohd Sabree Nasri, Ruzman Md Noor (2020). Keterangan Pendapat Pakar Sebagai Kaedah Pembuktian dalam Kesalahan Jenayah Syariah di Alam Siber. *Jurnal Undang-Undang*, vol. 3, no. 1.

- Muhammad Fahmi Rusli. (2016). *Irsyad Al-Fatwa ke-122: Keperluan Mendapatkan Tauliah Mengajar*. Pejabat Mufti Wilayah Persekutuan. Dicapai pada 13 April 2021. <https://muftiwp.gov.my/artikel/irsyad-fatwa/irsyad-fatwa-umum/1310-irsyad-al-fatwa-ke-12>
- Muhammad Muhaimin Subki (2020) . Intervensi Undang-Undang Jenayah Syariah Terhadap Hak Privasi Muslim di Malaysia. *Malayan Law Journal*, vol. 92, no. 4.
- Nada Haifaa. (2014). *Jenayah Siber Siri Jenayah dalam Masyarakat*. Sri Kembangan: Pustaka Kelisa.
- Nazura Manap & Anita Rahim (2002). Permasalahan Frod/Penipuan dan Komputer: Sejauhmanakah Penyelesaiannya?. *Malayan Law Journal* IIX, no. 1.
- Nor Mazia & Hazura Mohamed. (2019). *Faktor Penentu Kejayaan Penggunaan Sistem E-Jinayat Berasaskan Model UTAUT*. Fakulti Teknologi & Sains Maklumat. Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Nurul Afiza Razali, Noor Hera & Kamarul Azmi. (2019) *Media Sosial dan Impak Negatif Menurut Islam*. Prosiding Seminar Sains Teknologi dan Manusia 2019 (SSTM'19) pada 15hb Disember 2019, Program Anjuran Akademi Tamadun Islam, FSSK, UTM.
- Nurul Atira Musa & Hendun Abd Rahman (2020). Penyebaran Fahaman Bertentangan Akidah Islam di Media Sosial dari Perspektif Undang-Undang dan Syariah di Malaysia. *Perdana: International Journal of Academics Research*, vol. 9, no. 1.
- Shamrahayu A. Aziz (2016). *Isu Penguatkuasaan Undang-Undang Jenayah Syariah di Malaysia*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Shamsul Bahri & Andi Galigo (2006). *Anjakan Paradigma Dakwah dalam Menghadapi Pelampau Agama*. Negeri Sembilan: Kolej Universiti Islam Malaysia.
- Shuhairimi Abdullah, Saidi Md Noor (2011). *Alasan Penghakiman Mahkamah Syariah*. Universiti Malaysia Perlis.
- Siti Zubaidah Ismail (2009) Tinjauan Semula Terhadap Undang-Undang Jenayah Syariah di Malaysia. *Shariah Law Reports*.
- Siti Zubaidah Ismail (2008). Dasar Penguatkuasaan dan Pendakwaan Jenayah Syariah di Malaysia: Satu Analisis. *Jurnal Syariah*, vol. 16.
- Siti Zubaidah Ismail (2014). Mendepani Krisis Moral: Cabaran Penguatkuasaan Jenayah Syariah. *Shariah Law Reports*.

- Siti Zubaidah Ismail (2016). Aplikasi Undang-Undang Jenayah Syariah di Malaysia dalam Membendung Jenayah Syariah di Alam Siber, dalam *Undang-Undang Jenayah Syariah di Alam Siber*, ed. Mohamad Zamri Mohamed Shapik. Kuala Lumpur: SKMM.
- Siti Zubaidah Ismail (2016). *Undang-Undang Tatacara Jenayah Syariah*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Siti Zubaidah Ismail. (2017). *Amr Makruf Nahi Mungkar And Social Order: How Far Should Moral Policing Be Allowed In Modern Society*. Jabatan Syariah Dan Undang-Undang. Universiti Malaya.
- Siti Zubaidah Ismail. (2017) *Undang-Undang Kesalahan Jenayah Syariah Di Malaysia*. Kuala Lumpur: Universiti Malaya.
- Siti Zubaidah Ismail (2009). Tinjauan Semula Terhadap Undang-Undang Jenayah Syariah di Malaysia. *Shariah Law Reports*, vol. 2.
- Zaim Muzhafar Abu Bakar. (2019). Cabaran Penguatkuasaan Undang-Undang Jenayah Syariah Berkaitan Ajaran Sesat: Kajian di Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan Kuala Lumpur. Disertasi Sarjana, Jabatan Syariah dan Undang-Undang, Akademi Pengajian Islam, Universiti Malaya.
- Zalina Rejab, (12 Februari 2019), *Tauliah khas kawal 'lambakan' penceramah agama*, Sinar Harian. Dicapai pada 11/3/2021.
- Zulfakar Ramlee Saad. (2019). *Prosecuting Shariah Offences In Malaysia: Evidentiary Issues. International Islamic University Malaysia (IIUM)*. PETITA, Vol 4. No.2
- Zulfakar Ramlee Saad. (2019). *Prosecuting Shariah Offences in Malaysia: Evidentiary Issues. International Islamic University Malaysia (IIUM)*. PETITA, Vol 4. No.2
- Zurul Iman Zakaria & Zaini Nasohah (2019). Cabaran Pelaksanaan Penguatkuasaan Undang-Undang Jenayah Syariah di Negeri Melaka. *Malaysian Journal of Syariah and Law*, vol. 7, no. 2.

Senarai Temu bual

- Arrahman Awang (Penolong Pengarah Kanan, Bahagian Penguatkuasaan Jabatan Agama Islam Wilayah Persekutuan (JAWI) Cawangan Putrajaya), dalam temu bual bersama beliau pada 21 April 2021.

Senarai Kes

Pendakwa Syarie lwn Mohd Asri Bin Zainul Abidin Kes Jenayah No 10400-
0009 Tahun 2009

